

Светлин • Дямяни

**ПРИКАЗКИ
ОТ СТАРИЯ
САНДЪК**

ИВАНКА Д. ДЮЛГЕРОВА
ПРИКАЗКИ ОТ СТАРИЯ
САНДЪК

chitanka.info

БАШАКОТЕ

Живял някога един беден дървар. Жена му тръгнала за лешници и ни се чула, ни се видяла повече. Цялото село на крак скочило. Три пъти гората преобърнали. Нищо. Само веднъж зърнали отдалече огромен мечок...

Изтъркулила се есента. Стопила се зимата. Човекът трябвало да върви на сечището, а имал момиченце. Кротко дете, но ни вкъщи само да го остави, ни в гората да го вземе. И тъй умувал, и инак. Накрая решил да се ожени. Взел вдовица другоселка — и тя с момиче като неговото. „Тъкмо ще са си дружина“ — си мислел дърварят и бързал към сечището, понеже сега имал да храни още две гърла.

Новата му жена едва дочакала стопанина да излезе от къщи и захванала да крои как да се отърве от завареницата. В това време децата се били събудили и си шепнели в постелята. Дана, нейното момиче, разправяла:

— А в наше село тиквите са като каци, по барата параход плува, кравите ги муземе със стълба и покривите са се с керемиди...

Зачудила се жената откъде ѝ идват на Дана тия приказки. Тяхното село било по-бедно и от това. А Дара, завареницата, рекла:

— Да, ама вие си нямате Башакоте!

— Какво е това „башакоте“? Яде ли се, пие ли се? — попитала Дана и Дара запяла под чергата:

— Вдън гората живее и е котка, и не е...

„Ето как ще се отърва! — си рекла мащехата. — Ще я пратя при тоя Башакоте, белким срещне по пътя я вълк, я мечка.“ Речено-сторено. Вдигнала тя децата и още докато се протягали в ризките, подхванала:

— Даро, татко ти заръча да те пратя при Башакоте. Дал му бил нещо, та да си го вземеш.

— Как ли пък ще е дал нещо на Башакоте?! — засмяло се момичето. — Башакоте е приказка.

— Не знам приказка ли е, не е ли, ама заръча да тръгнеш по-рано, че доста път те чака.

Разбрала Дара — мащехата няма да отстъпи. Сбогувала се и тръгнала. Вървяла и си мислела: „Толкова пъти съм слушала тая приказка и ни веднъж не ми е дошло наум, че Башакоте може да е истински. А сега, като тръгнах, знам, че го има.“ Така и не усетила кога влязла в гората. Полека-лека пътят изтънял в пътека, после и тя се стопила. Колкото по-навътре отивала, толкова дърветата ставали погъсти. Било някъде около обед, но изглеждало, че се здрачава, понеже горе клоните едва пропускали слънцето. По-долните пък я драцели, заплитали се в косите ѝ, хващали я за дрехите. Вече не можела да разбере нито накъде е вървяла, нито откъде идва, за да се върне обратно. Седнала върху шумата и заплакала. И тогава чула, че някой стене. Отначало се уплашила, после си рекла: „Щом стене, сигурно е в беда и трябва да му се помогне.“ Тръгнала по гласа и що да види. Съвсем наблизко, в една падина, се въргала нещо огромно и космато. Понечила да побегне, но то проговорило с човешки глас:

— Не бой се, момиче! Нищо лошо няма да ти сторя. Една треска се е забила в дланта ми и не мога да я извадя. Трети ден се валям тука. Не се търпи! Моля ти се, помогни ми!

— Как да ти помогна, като нищо не виждам?

— Бръкни в хралупата на ей онова дърво. А там! Бръкни, не бой се! Напипа ли една кожена кесийка?

— Напипах.

— А една дървена кутия с резба на капака?

— Напипах.

— А въжетото?

— И него.

— Седни сега тука и отвори кесийката зад гърба си. А така! Виж колко светло стана. Не се плаши от мене! Аз не съм обикновен мечок. Страшно е само, ако погледнеш в кесийката.

„Значи такива били мечките! — си мислела Дара. — А дали на всичките им са толкова тъжни очите?“ В това време мечокът протегнал към нея подпухналата си лапа и тя се зачудила как не се е пръснала още, а той рекъл:

— Отвори сега кутията!

Вдигнала капака. На дъното платно, отгоре подредени: гърненце колкото орех, конец, златна игла и ножица. „На кого ли му е

притрябвала ножица в тоя пущинак?“ — се зачудила тя отново. А мечокът въздъхнал:

— Сега, момиче, трябва да ми помогнеш. Знам, че си малка, а това, което ще те карам да правиш, е страшно, но няма кой. Ръката ми отича все повече. — На Дара ѝ минало през ум, че казва на лапата ръка, а той затворил очи и продължил: — Вземи сега въжето и ме вържи за това дърво. Не така! По-стегнато! А сега отвори гърненцето! Полей си ръцете, ножицата, иглата... — Дара се чудела да вярва ли на очите си. Колкото и да изливала, водата все не свършвала. Мечокът вдигнал болната си лапа и казал: — Полей и тука!

— Страх ме е! — продумала Дара.

— Никой няма да те кара да му сториш лошо. Не се плаши! И не ми забелязвай, ако почна да викам. Мисли само за това, че правиш добро. Хайде! Ти си смело момиче. Вземи ножицата!

Взела я тя. Ръцете ѝ треперят. Мечокът вече нищо не казва. Стиска очи и зъби. А лапата — като втасала погача. Вижда се само откъде е влязла треската. Отворила Дара ножицата. После всичко станало като в сън. Ножицата сама си свършила работата. Гърненцето само се вдигнало, поляло раната и отмило треската. Иглата сама зашила лапата. Въжето се отвързало само. Мечокът се търкулил в падинката и начаса заспал. Понечила да прибере, но всичко си било в кутията, а под нея въжето — сгънато и завързано. Откъснала от платното, превързала звяра и зачакала да се събуди. Чакала, чакала и огладняла. Бръкнала в хралупата, да види дали няма нещо за ядене, и напипала торбичка, а в нея — покривка. Разстлала я и продумала:

— Ех, да имаше на тая хубава покривка комат хляб и парче сирене!

Рекла-недорекла и на покривката се появили хляб и сирене. Хапнала, па се облегнала на мечока и притворила очи. Събудила се преди него. Повъртяла се и отворила кутията — поне да си зашие дрехите. Като направила два-три бода, мечокът се размърдал и тя се извърнала да погледне, но той си спял. Посегнала отново към кърпежа и що да види — всичко закърпено като ново, а иглата тъкмо скача в кутията. След нея се хлопнал капакът и събудил мечока.

— Ох, колко хубаво съм спал — казал той. — Но добре, че се събудих, защото път те чака.

— Не мога да се върна, ако не намеря Башакоте. Ще ми помогнеш ли? — попитала Дара.

— Как няма да ти помогна!? Ти ми спаси живота — отговорил той. — Вземи сега торбата. Сложи кутията и въжето, и да вървим.

Тръгнали. Мечокът куцука на три лапи, момичето го следва. Вървели, вървели и гората започнала да става по-рядка. Стигнали до една поляна, а напред нея — дъб с хралупа.

— Тук ще се разделим — казал звярът. — Нататък е друго царство и аз не мога да влизам в него. Прибери кесийката със светлината и знай, че ако те нападнат, е достатъчно да стиснеш клепачи и да я отвържеш. Запомни също, че не бива да издаваш на никого тайните на тези предмети. Направиш ли го — те ще станат обикновени. Влез сега в хралупата и не ме забравяй. Нататък аз не мога да ти помагам. Вълшебните предмети ще ти служат вместо мен. Сбогом!

Дара отворила уста да се сбогува, но мечокът бил изчезнал. Пред нея чернеела хралупата. Стиснала торбичката и прекрачила. След няколко стъпки в тъмното излязла навън. От гората нямало следа! Дъбът стърчал сред безкрайна поляна: додето поглед стига — все трева, а под краката ѝ — пътечка. Тръгнала по нея. Вървяла, вървяла, вървяла. Спирала да похапне и пак вървяла. Тъкмо си помислила, че тая пътечка сигурно няма край и тя спряла пред едно дърво. Виждали се останки от мост, а от другата страна пътечката си продължавала, но вече през гора. Тогава се сетила как въжето отвързало само мечока. Хвърлила единия му край и той се завързал за най-високия клон отсреща. Другият край се опънал в ръцете ѝ — тя хвъркнала над дървото и докато се опомни, вече стоела от другата му страна. А въжето се отвързало само, сгънало се и си влязло в торбата. Нарамила я Дара и тръгнала отново. Вървяла и си мислела, че никога не е виждала толкова странна гора. Хем не е гъста, хем дърветата растат по две-три заедно, а ония, които са сами, като че искат да докоснат другите. Слънцето отивало към залез. Нямало жива душа, а краят на гората не се виждал. И изведнъж досами пътечката видяла старец. Дълги бели коси, бяла брада, риза от из линяло платно, а под ризата — дънер. Разтреперйла се Дара. Старецът мигал, мигал и като се уверил, че не сънува, продумал:

— Добра среща, момиче!

— Добра да е, дядо! — свела тя очи, и гледа — над земята коренища като сгърчени пръсти. Притиснала с все сила торбичката към гърдите си, а старецът проговорил отново:

— Не ти ли се намира нещо за ядене в торбата, чедо? Сто години не съм хапвал.

— Сигурно ще се намери. Какво ти се иска, дядо?

— Хлебец, сиренце и лучец — размечтал се той. — И глътка вино! Разгърнала Дара покривката и повторила думите му. Тоз час се появило всичко, каквото поискали. Като обрал и последната трошила, дядото казал:

— Да си жива, че ме нахрани! Но какво търсиш в тая гора, дете от сто години не е стъпвал човешки крак?

— Тръгнала съм при Башакоте — отговорила тя.

— То хубаво си тръгнала, ама виждаш ли тези дървета? — посочил той наоколо. — Всички те, кой по-скоро, кой по-отдавна, са тръгнали към Башакоте и виж ги сега къде са. Откакто съм тука, човек не е минавал. Ако се беше забавила още сто години и аз щях да се превърна в дърво.

— А защо сте се превърнали в дървета? — прошепнало момичето.

— Защото по тия места броди един магьосник — Ахтарфил се казва. Пътят за Башакоте минава само оттука и той превръща в дърво всеки, когото срещне. Обикаля само нощем, но пътеката е толкова дълга, че не може да бъде извървяна за един ден. Затова, откакто се е появил Ахтарфил, никой още не е стигнал при Башакоте и хората вече са забравили, че го има.

— Какво да правя тогава? — попитала Дара.

— Не знам, момичето ми! Знам само, че нощта не трябва да те сварва тук. Случи ли се, магьосникът ще превърне пръстите ти в корени и няма да можеш да помръднеш от мястото, където те е срещнал. Полека-лека нозете ти ще станат дънер, тялото — ствол, а ръцете — клони. Ще остарееш на корен. След сто години ще си дънер-старица, а след двеста — просто дърво. Хубавото е само това, че Ахтарфил може да те срещне близо до мен и тогава няма да съм така самотен.

— Много ли е страшен тоя Ахтарфил?

— Хич не е страшен. Даже е страхлив. Всяка нощ идва да си приказва с мене и ако изпука клон, се сбръчква целият и започва да заеква. Струва ми се, че е станал магьосник, защото се страхува от нещо.

— А как те превръща в дърво?

— Той носи една пръчка и като ти допре нозете, пръстите стават на корени.

— А защо обикаля нощем? — не спирало да пита момичето.

— Изглежда не вижда добре през деня — отговорил старецът. — Очите му са жълти като на бухал, носът му прилича на клон, а косата е същински пух. Цялата сила е в пръчката. Но той не се разделя с нея.

— Дядо, а ти страхуваш ли се от него?

— Защо да се страхувам? По-голямо зло от това вече не може да ми стори. Не аз, той се страхува от мене и като идва да си приказваме, никога не приближава, за да не му взема пръчката.

— А ти опитвал ли си?

— Опитвал съм. Макар че не знам какво да правя с нея.

— А той? — продължавала да разпитва Дара.

— Той, нищо. Пак идва, но ми приказва отдалече.

— А защо идва?

— Скучно му е. Затова.

— Значи и той е нещастен?

— Спор няма — отвърнал дядото. — Но стига приказки. Виж колко ниско падна слънцето. След малко съвсем ще се скрие и тогава...

— Добре. Само ми кажи как разбираш, че ще се появи магьосникът?

— Много просто. Листата на дърветата започват да треперят. Откъдето идва треперенето, оттам се появява и той.

Седнала Дара и опряла гръб в дънера, който някога бил краката на дядото. Слънцето залязло, а тя не помръдва. Изгряла месечината, Дара още седи. Чак когато листата на дърветата се размърдали, станала и продумала:

— Дядо, магьосникът идва насреща. Аз ще се скрия зад гърба ти. Говори с него, както всеки път, но не си отваряй очите.

— Как няма да ги отварям?! Ами ако се приближи заради тебе, мога да му взема пръчката.

— Не, дядо. Аз ще се оправя. Ти само не си отваряй очите — казала Дара и се скрила зад гърба му.

След малко се зачули стъпки и един глух глас рекъл:

— Ей, старо, спиш ли, или се правиш на заспал?

— Не спя. Нещо ми влезе в окоето и гложди, та не се търпи.

— Знам ти хитрините, старо. Искаш да се приближа, та да ми вземеш пръчката.

— Може и така да е — отговорил старецът.

— Нещо много си сговорчив тая вечер? — не мирясвал магьосникът. — Говориш ми, като че заедно сме расли. А снощи, ако можеше, щеше да ме изядеш с парцалите. С дрехите, де...

— Нещо не ми е до приказки. Остави ме, Ахтарфиле!

— Криеш някого, старо! Мирише ми на човешко!

— Как няма да ти мирише, като съм още наполовина човек?

— Не-е. На младо ми мирише. На младо-о. Но ти го криеш, а ако се приближа, ще ми вземеш пръчката.

— Ами, отивай си тогава.

— Да-а, та да съмне и да изпусна птичката.

— Ами стой...

— Мъ-ъ-ъ, кроиш нещо. Кроиш, ама и аз не съм от вчера... — мърморел магьосникът и заничал зад гърба на стареца. И тогава видял още една ръка да излиза от рамото му. — Ей! — изпищял Ахтарфил. — Колко ръце имаш, мошенико?

— Четири — усмихнал се дядото. — А ти?

— Как четири?! До вчера бяха две. Я не се занасяй! И махни тая ръка, че ако размахам пръчката...

— Размахай я, де! Нали това чакам.

— Ах, ти стар мошенико! — стискал юмруци магьосникът. — Ще ти дам да разбереш! Ще помниш кога си се подигравал с Ахтарфил. Дълго ще помниш! — заканвал се той и подскачал като пружина — ту към дядото, ту обратно. Гласът му станал писклив. Тресял се целият и не спирал да крещи: — Бандит, престъпник, махни тая ръка! Нали е нощ, защо не виждам, мошенико? Какво направи с очите ми? О-о-о! — извикал той и вдигнал ръце към лицето си. А пръчката паднала и го ударила по крака. — Олеле! — изпищял магьосникът и опитал да се отскубне, но от пръстите му вече никнели корени и колкото повече се дърпал, се вкопавали по-дълбоко. Ръцете

му зашарили по земята и понеже не виждал, допрял точно магическия край на пръчката. Докато я измъквала изпод пръстите му, Дара си помислила колко ли странно дърво ще бъде Ахтарфил след двеста години с вкоренените си клони. А той се разкрещял с нова сила: — Мирише ми на човешко! Кой взе пръчката? Аз съм страшният Ахтарфил! Всичко живо трепери от мене. Ще ви науча аз вас... — И така крещял, докато прегракнал. Чак когато спрял да чува гласа си, разбрал, че е сляп, ням, без крака, без ръце. И тогава заплакал.

На Дара изведнъж ѝ дожаляло за него, но като погледнала стареца, който бил наполовина дърво, си рекла, че понякога жалостта носи повече вреда, отколкото полза. Сбогували се мълком и тя тръгнала. Вървяла, вървяла, вървяла, а гората все не свършвала. Слънцето напекло. Замъчила я жажда. Пред себе си виждала само дървета, зад гърба си чувала шепот. Не смеела ни да спре, ни да се обърне. Някъде към залез между клоните заблестяло и като приближила видяла нещо като река — широко колкото десет къщи, и водата стои на едно място. А пътеката си продължава по дъното, ама смееш ли да тръгнеш. Дара не се чудила дълго. Извадила въжето. Заметнала единия му край и докато се усети, била оттатък. Скоро срещнала една котка с товар дърва на гърба.

— Добра среща, госпожо Котко! — казала Дара.

— Добра да е — отговорила котката с човешки глас.

— Много си се натоварила. Дай да ти помогна!

— Недей, Даро. Мога си сама.

— Не. Не. Ще ти помогна — настояло момичето и се зачудило откъде тая котка му знае името.

Тръгнали заедно. Отпред котката — с вирната опашка, отзад Дара — с дървата. Вървели що вървели и стигнали една колиба със сламен покрив. Като наближили, вратата се отворила сама. Първо влезли в готварницата. Оставила Дара дървата и заразглеждала. Най ѝ харесало, че наред стаята бликат два извора с чучури — студен и топъл. И още други чудесии имало, но не могла да ги разгледа всичките, защото близо до огъня една котка точела баница, обаче нали ноктите ѝ дълги и корите се късат.

— Госпожо Котко, да знаеш как ми се е приточило баница! Стори ми тая чест!

— Не може, Даро! Гостенка си — проговорила и тая котка с човешки глас.

— Нали знаеш — на гост се не отказва? Позволи ми!

Отстъпила котката. Разточило баницата момичето и я сложило да се пече. В това време от една врата излязло напето коте в сърмена дреха и казало:

— Здравей, Даро! Търсила си Башакоте?

— Ами аз... — запънала се тя.

— Върви след мене! Чакаат те.

Тръгнали из някакви стаи. Дара преброила до осем, после се объркала. Струвало ѝ се, че и друг път е била тука, но си рекла, че сигурно е сънувала, понеже нямало как да е идвала и да не знае. Както се била отплеснала, я стреснали две очи. Озърнала се за напетото коте, но видяла само крайчец от сърмената му дреха. А очите — сякаш теглят. Обърнала се пак към тях. Срещу нея на червен петел седи огромен котарак — бял към сиво, едното му око синьо, другото зелено, заюздил петела със сламка, забил нокти вместо шпори, гледа я право в очите и нищо не казва.

— Добър ти ден, Башакоте — продумала Дара.

— Добър да е — отвърнал той и пак мълчи.

Гледа го тя и думите сами излизат от устата ѝ:

— В наше село никой не вярва, че те има. Аз повярвах и те намерих. Колко път изминах, а хич не ми дойде наум, че и в приказката мащеха праща завареницата си да те търси, и мене ме праща мащеха. Случайно ли е това, Башакоте?

— Не, Даро. Мене може да ме намери само човек, който много е теглил и малко зло е натворил.

— Но аз съм дете! Големите са теглили повече.

— Остави на мен да знам! — прекъснал я Башакоте. — Какво ти рече мащехата, като те пращаше насам?

— Тя рече — усмихнала се Дара, сякаш да оправдае мащехата, — че татко ти бил дал нещо, та да си го взема.

— А какво най-много искаш да ти дам?

— Аз нищо не искам! Тя мащехата... — заопъвала се Дара. — То, не че не искам, ама това, дето го искам, не може да стане. Пък друго не ми трябва.

— Харно — рекъл Башакоте. — Утре ще разберем дали това, дето искаш, е онова, което ще получиш. Седни сега — гост бъди ни. Разказвай! Труден ли ти беше пътят, лесен ли?

— Хич не беше лесен, ама нали мина — започнала Дара и му разправила за мечока, за беловласия старец дърво, за омагьосаната гора и Ахтарфил.

— А какво носиш в торбата си? — попитал Башакоте.

— О, в торбата ли! — Дара грейнала от радост, че ще смае Башакоте, но се сетила, че ако разкрие тайната на вълшебните предмети, те ще станат обикновени и рекла: — В торбата е пръчката на Ахтарфил. Нали знаеш — тя е вълшебна, ама не прави добро. Освен нея вътре има и някакво въже, покривка, торбичка с камък...

— И за какво ги мъкна толко път?

— Бяха ми дружина.

Докато си приказвали, се стъмнило. В стаята вече светели само очите на Башакоте.

— Защо стоим на тъмно, като може да е светло? — казал той. — Извади торбичката с камъка, но не я отвързвай, а само разхлаби връвта.

Сторила каквото й заръчали и отново било ден. Петелът размахал крила. Кракът на Башакоте допрял пода и пред нея застанал левент — едното му око синьо, другото зелено. Заразказвал колко малък е светът, как всяко нещо е завързано за друго и една малка добрина може да роди голяма, но така е и със злината, а не всякога, което се вижда, е, което е... Дара не усетила кога изгряло слънцето. Петелът изпляскал с крила. На гърба му седял Башакоте. А тя не знаела сънувала ли е или всичко е било наяве.

— Е, момиче, погостува ни — казал Башакоте. — Сега ще ти дам онова, за което си дошла. Но преди това ми остави тояжката на Ахтарфил. Като минаваш през гората, полей всяко дърво с вода от гърненцето, дето е в кутията с резба на капака. А като стигнеш при мечока му върни всичко. Задръж само гърненцето.

Сбогували се. Напетото коте и двете котки я изпроводили до брега на реката. Прескочила Дара и докато въжето се прибирало в торбата, зърнала на пътеката две моми и момък да й махат с ръце. В същия миг иззад едно дърво надзърнало слънцето, тя примижала, а като погледнала отново, на отсрещния бряг стояли пак трите котки.

Помахала им и тръгнала към омагьосаната гора. Най-открая растяло самотно дърво. Личело си, че е много старо. На места вече нямало кора, а където имало — се била изпонапукала и Дара се чудела как се държи още за ствола и има ли смисъл да хаби водата. Все пак решила да опита. Отляла няколко капки и дървото се размърдало: кората му се опънала, клоните започнали да се прибират в себе си и след малко пред нея стоял човек, но изглежда още не знаел това. При следващото дърво всичко се повторило отново. Полека-лека омагьосаната гора се превръщала в поляна, изпълнена със странни хора. Всички стоели на едно място и протягали ръце към небето. Само Ахтарфил тръгнал веднага, но понеже бил сляп, се въртял в кръг, а хората се отдръпвали от пътя му и чак тогава разбирали, че вече не са дървета.

Когато стигнала при дъба с хралупата, било ноц. Вълшебният камък осветил постеля, а в нея спи жена. Приближила Дара и що да види — майка ѝ. Хем е жива, хем не се събужда. Извадила гърненцето, дала ѝ от водата и тя отворила очи. Започнала да си припомня как тръгнала към Башакоте, как срещнала един мечок, той я довел в хралупата, после заспала...

Тръгнали вече двете. Мечокът много им се зарадвал. Прибрал вълшебните предмети. Не взел само гърненцето. И пак напомнил на Дара, че водата в него ще бъде вълшебна, докато не разкаже за нея.

Стигнали в село по тъмно. От мащехата и щерка ѝ ни следа. Къщата тъмна. Бащата лежи болен. Зарадвал им се, колкото имал сили, но не го бивало. Дара не се чудила дълго. Дала му от водата и човекът започнал да се оправя. А тя варяла билки и капвала по малко от гърненцето, докато не оздравял съвсем.

Скоро из селата наоколо се заговорило, че Дара е ходила при Башакоте. Довела оттам майка си и се научила да лекува. Започнали да прииждат болни. Тя никого не връщала и никому не издала тайната на дарбата си. Минали години. Дара станала мома, после жена, но не спряла да лекува. И до ден-днешен цери хората в едно затънтено селце. Няма да ви казвам името му. На който му трябва — сам ще го намери.

БРОЙ, БРОЙ, БРОЙНИЧЕ

Един цар не можел да си намери жена. Веднъж, като се разхождал, чул две моми жетварки да приказват за него.

— Да рече, да ме вземе — продумала първата, — ще омеся пита и ще нахраня цялата войска с нея.

— А пък аз, ако ме вземе, ще му родя две златокоси дечица.

Оженил се царят за втората девойка, а приятелката ѝ от сутрин до вечер крояла как да я измести от трона. Не минала година и царицата родила две златокоси момченца. Преди още бащата да ги е зърнал, завистницата пъхнала в люлката две кученца, а бебетата закопала в градината. Като видял кутретата, царят много се ядосал и в гнева си направил царицата слугиня, а взел за жена, приятелката ѝ.

След време в градината от само себе си поникнали две ябълкови дръвчета с чудно вкусен плод. Един ден царицата видяла как клоните се свеждат към мъжа ѝ. Посегнала да си откъсне ябълка, но преди още да ги е докоснала, те се вдигнали нагоре. Направила се, че нищо не е забелязала. И понеже, както всички хора, достигнали до някакво положение с измама, била винаги нащрек, не мигнала цяла нощ. А на заранта рано-рано отишла в градината. След малко се задала някогашната ѝ приятелка с кобилица на рамо. Навела се да полива, а дръвчетата я докосвали по косата и ако не били клони, човек би си помислил, че я гаят. Едва си отишла слугинята, ето че дошъл царят и всичко се повторило както предния ден.

Измамницата изгубила съня си и не продумвала никому. Напразно царят се мъчел да разбере с какво е разсърдил жена си. Два дена никой не чул гласа ѝ, две нощи не склопила клепачи. На третата сутрин си спомнила, че е заровила момченцата точно на мястото, дето растели дръвчетата. И когато царят за сетен път я попитал какво да направи, за да му се отсърди, тя рекла:

— Отсечи ябълките!

Не му се искало, но нямало що да стори. Пък и откъде да му дойде наум, че тия дръвчета са неговите деца. Отсекли ги. И той решил

да зарадва жена си с нов креват, понеже откакто дошла, в стария се завъдил дървояд и не можело да се спи. Когато креватът бил готов, измамницата прекарала най-тежката нощ в живота си. Тъкмо се унесла, тялото ѝ започнало да се друса, сякаш го влачат по камъни. Отворила очи — до нея царят спи сладко-сладко. Пак се унесла. Тоя път сякаш я шибали някакви клони — по ръцете, по краката, през лицето. Искала да извика, но нямала глас. На сутринта я боляла всяка костичка. Погледнала се и от ужас забравила болката — по нея нямало здраво място. Затворила се царицата и не излязла от стаята, докато не заздравяла и последната рана. А като се показала пред мъжа си, първите ѝ думи били:

— Тоя креват да се изгори, а пепелта да се хвърли в реката.

Царят вече съжалявал за ергенските си години. Но какво щели да рекат поданиците, ако прогонел и втората си жена?

Напалили пещта с кревата. А на комина сложили предишната царица, да лови искрите, ако някоя се опита да хвъркне. Жената не знаела какви са тия искри и ги събрала всичките в едно гърне. Само две успели да се промъкнат. Щом докоснали земята, мигом се превърнали в златороги агнета. И още не из бляели, царицата заповядала да ги заколят. Опитал господарят да се застъпи, но тя се разкрещяла. Посрамила го пред слугите и докато се опомнил, агнетата отишли под ножа. А предишната му жена трябвало да им измие червата и много да внимава, защото царицата ѝ ги дала под брой. Както миела, едно черво се изплъзнало и реката го отнесла. Уплашила се тя, понеже царицата я тормозела за нищо, а сега като се върнела с черво по-малко кой знае какво щяла да ѝ стори. В това време минал един старец и я научил да разкъса някое от останалите черва на две, та да не се разбере, че има изгубено.

А изгубеното черво плувало по течението. Тая река се вливала в едно море, където се къпело слънцето. На брега на това море спряло след дълъг път червото. Щом докоснало сушата, мигом се превърнало в две златокоси момченца. След малко от водата се показало самото слънце и като видяло децата голи-голенички, викнало на майка си да им хвърли по една ризка, за да не изгорят от лъчите му. Слънчовата майка обикнала момченцата и ги отгледала. А като пораснали, им дала две пари и ги пратила нагоре по реката. Станали търговци. Замогнали се. Прочули се.

Една нощ замръкнали в царството, където се били родили. И понеже всеки стопанин смятал за чест да посрещне такива гости, ето че синовете седели на една маса с баща си и с жената, дето ги закопала в градината, а край тях в слугински дрехи шетала майка им. Разбира се, нито момчетата, нито някой от останалите знаел кои са. Само царицата, която била винаги нащрек, забелязала, че вечно тъжната ѝ слугиня е сякаш развеселена. Навечеряли се. Царят седнал до огъня. Царицата се преструвала, че бродира, а всъщност слухтяла зад гергефа. Край масата дрънкала съдове предишната царица. А двете търговчета захванали да броят припечеленото. Още от малки, кой знае откъде, им влязла в главите една броилка и понеже нямало кой да ги отучва от детските навици, продължили да броят с нея и парите си. Тъй сторили и нея вечер. Единият захващал, другият отвърщал. Ето така:

„Брой, брой, бройниче! Рече момата: «Вземи ме, царю! Войската ти сита ще е.» Брой, брой, бройниче! А майка роди синове. Брой, брой, бройниче! Зарови ни другата. Брой, брой, бройниче! Омая баща ни. Брой, брой, бройниче! Царицата стана слугиня. Брой, брой, бройниче! А ние поникнахме в двора. Брой, брой, бройниче! Навеждахме клони към татко. Брой, брой, бройниче! Но не и към злюбната мащеха. Брой, брой, бройниче! И тя ни намрази. Брой, брой, бройниче! Сковахани в одър. Брой, брой, бройниче! Легна синяла. Брой, брой, бройниче! Събуди се в рани. Брой, брой, бройниче! И одърът стана на пепел. Брой, брой, бройниче! А майка ловеше искрите. Брой, брой, бройниче! Две станаха на агнета. Брой, брой, бройниче! Заклаха ги набързо. Брой, брой, бройниче! Те станаха търговци. Брой, брой, бройниче! Пристигнаха в двореца. Брой, брой, бройниче! С измамница на власт. Брой, брой, бройниче! Прислужница царица. Брой, брой, бройниче! И цар слепец с очи...“

Още преди да свърши броилката за двете жени било ясно кои са тези момчета. Само царят я слушал като приказка. И даже се надигнал да каже на жена си, че отдавна не е чувал толкова интересна история. На нея пък се сторило, че я гледа страшно. Захвърлила гергефа и побегнала. А слугинята зарязала работата, седяла на господарски стол и не сваляла очи от търговчетата. Те вече броели:

— Една пара, две пари, три пари...

МОМЧЕТО, КОЕТО НЕ ЗНАЕЛО ЩО Е СТРАХ

Много отдавна някога, когато хората още вярвали в змейове и талъсъми, в едно забутано селце живели майка и син. Детето ѝ било едно и трябвало да мине време, докато проумее, че не е като другите. Ни тъмно го плашело, ни куче, нито пък страшна приказка. Но за тия неща жената се размислила едва като останала сама. Преди това просто нямала време — цяла къща с градина, нива, кон, прасе, овце и кокошки чакали на нея и се случвало да забрави кой ден е, камо ли да се рови в душата на детето. И то растяло на воля.

Дошло време да върви на училище и колчем майката тръгнела из село, я спирали все едни едри момчета да се оплакват, че синът ѝ ги пердаши. Днеска така, утре така и жената решила да му се скара. Но понеже не го била правила дотогава и не знаела как, започнала така:

— А бре, сине, ти страх нямаш ли? Кой ли не ми се жалва вече от тебе?!

— А какво е това страх, мале?

Отпървом тя се ядосала. Нейното момче ли е най-глупаво, да не знае що е страх? После се размислила и решила — ще го изпита. И ако наистина не знае, ще го научи овреме, та да не пати като порасне. Мислила, мислила и намислила да го прати на змейовата поляна. Разбира се и през ум не ѝ минавало момчето да тръгне наистина. Приказката за дванайсетте змея била от най-страшните, с които я плашела баба ѝ. И ето, една сутрин рано-рано го събудила с думите:

— Хайде, сине, ставай, че до змейова поляна доста път те чака!

— Их ма, мале! Остави ме да си досънувам! — промърморило момчето и се обърнало на другата страна. Но понеже тя не го оставяла, попитало сякаш в просъница: — Що ще диря на змейова поляна?

— Ще дириш страха, чедо.

— Добре де! Остави ми комат хляб и като си досънувам, ще ида.

Жената бързала за къра и решила да не му мъчи съня, а да си поприказват като се върне. В залисията си забравила комата за обяд. И

понеже прегладняла, тоя ден се върнала по-рано, но момчето го нямало никакво. Мръкнало се, него пак го няма. Цяла нощ не откъснала очи майката от огъня в планината, за който се мълвело, че гори на змейова поляна...

А момчето като стигнало поляната, гледа — на огъня ври казан и един старец подклажда.

— Добра вечер, дядо!

— Може и добра да е, ама май си поокъснял?

— Пък мене ми се чини, че съм прегладнял. Ще се намери ли нещо за хапване в тоя казан?

— Може и да се намери. Виж там! — подсмихнал се старецът и притурил още дърва. А огънят без друго си бил голям. Момчето обиколило казана, па като не видяло сгода да го достигне, нахвърляло земя от къртичина и пламъците секнали. Хапнало, що хапнало и рекло:

— Наяде се човек и му се придреме.

— Лягай и спи. Място колко искаш — подсмихнал се отново старецът.

— Вярно е. Ама аз съм дошъл по работа. Нали това е змейова поляна?

— Така разправят...

— Виждаш ли? За какво спане ми приказваш тогава? Да дойда до змейова поляна и да не видя змейовете! Та нали на заранта ще се пръсна от яд.

— А бре, момче — започвал вече да се ядосва старецът, — мало и голямо трепери от змейовете, а ти току се вреш да ги видиш. Не ми мязаш на гламав. Не те ли е страх поне?

— Кой знае?! — разперило ръце детето. — Може и да ме е страх. Докато не разбере, няма как да ти кажа. Ама и твоите змейове са едни! Толкова път да бия и да не си стоят на поляната. Ако знаех, че ще е така, хич нямаше и да тръгвам.

При тия думи оня захванал да се поти. А не бил обикновен старец, да речеш. Приел човешки образ, за да му е стодна шетнята. Иначе нямало как да подхване гозбата с четирите си крака. Като я опитвал пък, на едната глава й било солено, на другата безсолно, а на третата уж добре, ама може ли да имаш вяра само на една глава, ако ги носиш три на раменете?

Седели, що седели. За да не заспи, момчето си шибало дланта с една жилава пръчка. А старецът току подскачал и се озъртал за своите. Някъде към петльово време гората наоколо се разлюляла и змейовете ги наобиколили. Момчето зяпнало да ги разглежда, понеже по приказките били все триглави и едноглави, а тука имало и змей с пет глави, и едноглав — с три очи. Имало и едноок, и двууст, и двуглав с пет очи. На един езиците му се влачели по земята, друг бълвал пламъци, на трети зъбите се сплитали на цяла педя пред устата, четвърти имал само един зъб като рог, а езикът му мязал повече на гребло. Колкото до ръста, имало и едри, ама някои не били по-големи от обикновен бивол. Като ги разгледало хубаво, момчето започнало да брои. Изкарало ги единайсет и викнало:

— Ах вие, змейове такива! Не стига, че ви чакам цяла нощ, а ми идвате с един по-малко, та да не разбере щях ли да се уплаша, ако бяхте всички!

Змейовете тъкмо почвали да се въргалют и котелът вече дрънчал върху камъните, а гозбата цвърчала в жарта, но като чули момчето, застинали с вирнати към месечината крака. После разтърсили телеса и станали на човеци. Наобиколили те стареца и го почнали:

— Пак ли си заспивал, дърто?

— Гозбата изприда!

— Що ще момчето на наш'та поляна?

Макар да бил сам змей, старецът им се плашел, докато са гладни и ги запридумвал да хапнат, но те чакали отговор. Затова рекъл:

— Не съм мигнал и от пот ризата ми още лепне. А момчето дири страх.

— Страх ли? — разхълцали се те наместо смях. — Като дири, ще намери...

— Ще намери, ама де го? — викнало детето. — Губите ми ценно време!

Спогледнали се дванайсетте змея, дето се били сторили на човеци, та да се наядат като хората. Оставили лъжиците и хванали да умуват. Мислили, мислили, мислили, но все не измисляли по-страшно място от тяхната поляна. Вече се разсъмвало, когато един се плеснал по челото и рекъл:

— Е-е-е на оня връх, зад който сега изгрява слънцето, има гроб. Вземи това котле и тръгвай, тъкмо до довечера ще си там. Като

стигнеш, напали огън и свари качамак. Па белким узнаеш що е страх.

Поело момчето нататък и вместо сбогом, изсумтяло през рамо:

— Защо ли се вода и аз по женски приказки? Като че ще се свърши светът, ако не разбере що е страх?

А змейовете сгушили глави в раменете и дълго гледали след него.

И тоя ден отишъл в ходене. Мракът похлупил земята. От време на време припламвала съчка и осветявала котлето върху гроба. Подпряло гръб на кръста, момчето ръчкало огъня и чакало качамакът да изстине.

— Зор да заври, зор да изстине — промърморило то и притурило дърва, та да вечеря на светло. Огънят лумнал изведнъж и момчето видяло как земята до котлето се размърдала. Между бучките изникнали пет пръста с кал под ноктите, след тях се изсулила ръката и посегнала към котлето. Детето я пернало с пръчката. Тя уж тръгнала обратно, но след малко вече гребяла от задната страна на котлето. Скочило, па я сграбчило. Тя тегли навътре, то тегли навънка. Докато се усети, го завлякла до раменете. Ядосало се и като дръпнало, онова нещо изхвърчало в мрака барабар с ръката. А то си легнало гладно, понеже го догнало да яде от качамака.

Събудило се заранта — не знае накъде да хване. И какво ще каже на майка си? Прати го да търси страх, а се връща с празни ръце. Решило да потърси още малко, белким има късмет. Три дни вървяло из гори и долове и стигнало до един зид — края му не се вижда, а вътре — град, и наред него — друг зид. Спряло то и се замислило колко ли къщи ще станат от тия зидове. В това време от портата излязъл един тупанджия. Удрял що удрял, па викнал:

— Иска ли някой да стане цар? Иска ли някой да стане цар?

Събрал се доста народ, но никой не искал да става цар и човекът си влязъл. Минало що се минало, ето ти го пак с тупана:

— Тра, та-та, та-та, та-та... Иска ли някой да стане цар?

Момчето не чакало да пита втори път. И така станало цар.

Облекли му сърмени дрехи. Сложили го на висок стол. Всичко живо му се кланя в краката. А то си мисли: „Брей, хубава работа било да си цар! Как не съм знаел по-рано?“ — и се кланя в отговор.

Денят си отишъл в поклони. Стъмнило се. Запалили свещи. По стените затанцували сенки великани. Като натрупали ядене за половин

сватба, слугите се изнизали на пръсти и оставили момчето само. Още не било посегнало към хляба и през стената се промушила една глава. Напълнила половината стая — брадата опира в пода, челото в тавана. А срещу трапезата зее устата и ако рече ще я глътне на един залък, барабар с момчето и яденето за половин сватба. Стърчат ония ми ти зъбища, като разкривен плет. Между тях се провесил езикът и една лига се точи, ще удави стаята. Ядосало се момчето, че и тоя път не може да се наяде като хората и викнало:

— Ей! Ако си човек, сядай да вечеряме! Ако си мъртвец — Бог да те прости! — и така три пъти. Но главата не мърда. Тогава то рекло: — Ядене има колкото щеш. Ако ще вечеряш сядай, ако ли не те изхвърлям навънка!

Тогава главата започнала да се смаява, смаява, смаява. Като се смалила колкото обикновена глава, през стената се промушило и тялото.

— Абе, за тебе врати няма ли? — попитало момчето. — Какво търсиш тука и кой си? Да си слуга — не си, дрехите ти са царски. Но и цар не си, защото аз съм царят — засмяло се то и потупало неканения гост по гърба. — Хайде, не се пули като таласъм, а сядай да хапнем и разказвай кой си и какво те води насам по нощите.

— Аз съм предишният цар — подхванал оня с глух глас. — Царувах дълго, но като умрях — станах таласъм. Оттогава се явявам на всеки нов цар. Никой досега не ми е казал: „Бог да те прости.“ Измряха от страх. Само ти не се уплаши и царството ще бъде твое.

След тия думи таласъмът започнал да се размеква. Размеквал се, размеквал се, размеквал се, докато не потекъл по плочите. Момчето взело лъжица и го събрало в една чиния. Изсипало пихтията в огъня и седнало да се навечеря.

А от другия ден започнало да царува истински. Живяло дълго, но разправят, че нямало много радост, защото нямало и страх. Дали е така?! Кой знае...

ВЪЛШЕБНАТА СВИРКА

Един човек имал две деца — момче и момиче. Втората му жена ден и нощ говорела против завареника. А една сутрин омесила погача от пепел, дала я на мъжа си и заръчала да отведе детето в гората. По пътя ожаднели. И като стигнали, бащата търкулил погачата и казал: „Върви след нея! Тя ще те отведе при вода.“ Затичало момчето, но погачата се ударила в камък и нали била от пепел, се раздробила на парчета. Върнало се да пита баща си подир кое да тръгне. Тук татко, там татко, а него го няма никакъв. Помислило, че звяр го е отвлякъл, и заплакало. Като се наплакало и отворило очи, видяло един сляп старец с тояжка и риза до земята.

— Ако си момиче, върви чуто невидяно — рекъл дядото. — Ако ли си момче — ела след мене.

Стигнали сламена колиба. Напоил старецът момчето, дал му една свирка и го пратил да пасе овците.

— Но да не слизаш от билото, защото в дола има самодиви и може да ти вземат очите! — заръчал той.

Послушало го момчето. Изкарало стадото на високото и засвирило. Като чули свирнята, самодивите от дола така се захласнали, че без да усетят изкачили билото и наобиколили свирача. А той, уж без да иска, счупил свирката и започнал да сече един клон. Като го отсякъл, рекъл на най-близката самодива:

— Подръж, да направя нова свирка!

Самодивите уж не били глупави, пък тая им била и тартор, но се пресегнала към клона. Момчето го било разцепило от по-рано и й заклецило ръката. Писнала от болка, но вместо да я пусне, то рекло:

— Ръката ти ще стои така, докато не донесете на дядо очите! Нямало що да стори самодивата — силата ѝ била в дола, а на билото ставала като всички хора. Заръчала на слугинчето си да донесе очите. Слязло то в дола и не след дълго се върнало с една кутийка. Взело я момчето и тръгнало към колибата, до него върви самодивата, а след тях подрънква стадото.

Зарадвал се старецът. Измил очите с изворна вода и си ги сложил. Но тези очи не били неговите. Самодивите подучили слугинчето да вземе едни вълчи очи и дядото да изяде момчето. Обаче нали и стадото било пред него, та като прогледнал, дядото проговорил с дрезгав глас:

— Ау-у... Тия овце много са се ояли. Дай да ги изпонатрышкаме!

Грабнало момчето очите и викнало на самодивата:

— Ако още веднъж ме излъжеш, ще те опека на шиш!

Разтреперила се тя и пратила отново слугинчето в дола. Като донесло очите, момчето се усъмнило дали пак не лъжат и дало на стареца само едното. Измил го той в изворна вода, сложил си го и ревноал:

— Ей, момче! Донеси бързо казана, напали огън и влизай да се вариш, че съм гладен!

Разбрало то, че това е око от гладен човекоядец. Нямало що да стори, освен да го надвие с хитрост. Напалило огън, стоплило вода и започнало да се къпе.

— Аз ти казах да се вариш, а не да се миеш! — ревноал отново дядото с човекоядски глас.

— Ами няма да ме ядеш мръсен — засмяло се момчето, но краката му треперели. Като се изкъпало, сипало нова вода в казана, сложило сол, мерудии, влязло вътре и захлупило капака. Чак когато водата започнала да пари, го отхлупило и викнало:

— Ей, дядо! То бива аз да забравя, ама ти как не се сети, че другото око е в мене и ще се свари в чорбата?! Ела да ти го сложа, че водата вече клогна.

Навел се старецът над казана, а момчето вместо да сложи второто око, бръкнало, та извадило първото. Дядото начаса си станал предишния. Макар и сляп се затюхкал да вади момчето от чорбата.

— Ох, синко, каква беля щяхме да сторим? Я ме вържи и тогава ми слагай очите, че тия самодиви, кой знае какво ще ни пробутат третия път.

Така и сторили. Когато слугинчето донесло третите очи, момчето ги измил с изворна вода и сложило едното на стареца. Тозчас от него се търкулила сълза и той рекъл:

— Сполай ти, синко! Човек без очи е като в тъмница. Сложили другото око. Дядото завел момчето до един извор.

Измил го и то започнало да свети. После слезли в избата. Вътре имало два сандъка — един писан и един вехт.

— Избирай! — казал старецът и момчето посегнало към писания. — Ето че и ти сбърка. Вземи другия! И ще го отвориш чак пред бащината къща.

Понесло то сандъка. Не бил нито много тежък, нито много лек. Като стигнало пред къщи, вдигнало капака и отвътре заизлизали стада. Поляната се напълнила с птици, овце, кози, крави и с всяко стадо — пастира. В това време бащата излязъл по двора, видял, че му тъпчат ливадата, и викнал:

— Ей, вие! Ако дойда, тая поляна ще ви се стори тясна!

Момчето вдигнало капака и стадата едно по едно се прибрали в сандъка. Нарамило го и влязло в бащиния двор. На прага се показали мащехата и сестричето, но никой не познал госта, защото старецът го бил окъпал във вълшебен извор. Само кучето се заумилквало в краката му. А мащехата рекла е мазен глас:

— Чиба, проклетнико! Ще изцапаш господарчето.

— Какво ти господарче? — засмяло се момчето. — Аз съм най-глупавият, най-лошият, най-мързеливият и най-големият лъжец в околните села. Пък и срама нямам — изгонихте ме — пак се връщам.

Чак тогава мащехата го познала и кипнала:

— Колко пъти съм ти казвала да не мъкнеш вехтори! Махай тоя сандък, че вчера сме мели!

— Да млъкваш, жено! — сепнал ѝ се за пръв път бащата. — Свършиха ли се мъжете в тая къща, та ще командваш? Пък, ако не ти харесва — ей пътя.

Жената си влязла набързо. Притулила се до прозореца. Гледа — завареникът отваря сандъка и като заизлизали ония ми ти стада — дворът не ги побира. Заплакала от яд и плакала, плакала, плакала, а като спряла, пред къщата нямамо ни стада, ни завареник.

Момчето си вдигнало сандъка и отишло да живее на една поята, дето останала от майка му. След година-две кошарите отеснели за добитъка. Един ден то отхлупило капака на вехтия сандък. Всичко що било излязло от него, си влязло обратно. Останал само приплода. Нарамило сандъка и го понесло към гората... На сбогуване старецът му подарил свирка, досущ като оная, която счупило, за да подлъже самодивата. Засвирило момчето и не спряло чак до дома си. Всичко

живо се захласвало да слуша, а стадата се прибирали сами. И така било всяка вечер. Сядал на прага стопанинът, надувал свирката и стадата си влизали в кошарите.

Славата му се разнесла надалече. Едни го видели, но не повярвали на очите си, други само чули и пак повярвали. Сам царят научил за него.

Минали години. Един ден вражи войски прегазили границите и от двореца проводили за момчето, което вече станало момък. Възседнал той бял жребец, заобиколил врага и надул свирката. Цял ден и цяла нощ свирил, а като съмнало, се поклонил и си тръгнал. Тръгнали си и войниците и от този ден не похванали оръжие.

В двореца очаквали момъка. Но освен царската дъщеря, всички други се радвали насила. Отвсякъде се сипели поздравления, но красивите думи не можели да скрият срама, че най-първите мъже се сврели в двореца и чакали едно момче да спасява царството.

— Беше ми дълг — казвал момъкът в отговор и се покланял на първите мъже.

Три дни и три нощи продължили празненствата. Три дни и три нощи останал момъкът в двореца. А като си тръгнал, водел със себе си невеста.

И заживяла царската дъщеря в селския дом. А след време, когато наследила баща си, разказала за ония години като за най-щастливите. Наравно с нея народът почитал мъжа ѝ. Царували дълго, но нито веднъж не посегнали към вълшебната свирка за държавни дела.

ПРАВДАТА, КРИВДАТА И ДВАМАТА БРАТЯ

Живели някога двама братя. По-големият винаги казвал истината, по-малкият пък — лъжел на поразия. Чакал големият брат му да се отучи от лъжите, чакал, па един ден не издържал и го почнал:

— Ти докога ще я караш само с кривда?! Или искаш целият ти живот да мине като една голяма лъжа?

— По-стар си от мене, братко, не върви да те уча, че животът с кривда по-леко минава.

— За кого?! — кипнал големият. — Ако всички лъжеха, светът отдавна да се е затрил!

— Тука си прав. Но имаш ли дарба — не я прахосвай! Дал Бог будали.

— Не така. Опомни се! Аз съм ти и за брат, и за баща. Не мога да гледам как се затриваш.

— Кой се затрива?! — Малкият си бръкнал в пояса и разклатил кесия като презряла круша. — А, я да те видя тебе с правдата?

Големият дълго бърникал из своя.

— Ето! — рекъл той и извадил една спаружена кесия от свински мехур. — Но сънят ми е сън и залъкът залък.

— А моят да не би да не е?! — разгневил се малкият.

Кавгата се затегнала, та даже и към бой отивало.

— Както е тръгнало, ще се препираме до утре — опомнил се големият. — Я по-добре да питаме някого. Както рече, тъй ще бъде.

— Ама, ако рече, че кривдата е по-добра от правдата, ще ти избода очите!

— Така да е — махнал с ръка големият.

Излезли на пътя. Гледат, срещу тях се задава един поп на магаре. Като ги наближил, големият брат рекъл:

— Дядо попе, изпокарахме се за пусти кривда и правда. Отсъди ти — кое е по-доброто?

— С кривда, чедо, по-лесно се поминува. Тя трябва да е по-доброто — рекъл попът и пришпорил магарето.

А малкият бръкнал, та избол очите на батя си. Тръгнал слепият, ала сам не знаел накъде. Вървял, вървял и по едно време се блъснал в нещо. Опипал го — дърво. Докато се чудел дали да легне под него, или да върви нататък, чул гласове. Уплашил се да не идат разбойници и се скрил в клоните. А гласовете ставали по-силни, докато накрая, ония дето говорели, не застанали под дървото. Слава Богу, не били разбойници, но не били и свестни хора, а дяволи. Събирали се посред нощ да си разказват дяволиите.

— Кажи сега, брате — рекъл тарторът на първия дявол, — каква я свърши вчера?

— Ами, отидох до една воденица, плюнах върху камъните и сега не могат да мелят.

— Хубаво. Не ти е отишъл денят напразно — похвалил го тарторът и се обърнал към втория дявол: — А ти, брате?

— Аз наплюх извора, в който се къпе царската щерка. Покри се с брадавици, като крастава жаба.

— Добре. Доволен съм. Щото тя така се беше възгордяла с тая нейна хубост, че не признаваше ни Бог, ни Дявол. Пада ѝ се! Нека се гордее сега — рекъл тарторът и се обърнал към третия.

— Ами, аз видях двама братя да се карат кое е по-доброто — кривдата или правдата. Сторих се поп и им рекох, че кривдата е по-доброто. И понеже се бяха хванали на облог, по-малкият избодде очите на големия.

— Много добре! — засмял се тарторът. — Остана само ти, братко?

— Ами аз... — смотолевил последният дявол — не можах да...

— Пак ли?! — ревнали всички вкупом. — Само бой те оправя. — и го почнали.

— Бийте ме, вие! — писнал непохватният. — Ама не мислете, че сте кой знае колко големи дяволи. Щото, ако воденичарят поръси кладенчова вода от горната долина, камъните пак ще си почнат да мелят. Пък, ако се измият с водата, царската щерка и слепият ще се оправят.

Като чули, че изрича тайните им на глас, дяволите го замлатили още по-силно. В това време пропели първи петли и под дървото вече нямало никой.

Слязъл слепият полека и тръгнал по стръмното да търси горната долина. Колко дълго я търсил, никой не може да каже.

Полека-лека се научил да върви, без да пада. Но дрехите му вече били станали дрипи, а цървулите едва се крепели на вървите.

Веднъж чул да бълбука вода. По звука, по звука — напипал изворче. Пил до насита и от радост натопил чак главата си. После заспал. Спал що спал... Гледа, наоколо му синяят безкрайни гори. Небето над тях едва-едва заруменява. До главата му изворче, а на един камък, наполовина потопен във водата, пърха с криле пеперуда, изрязана сякаш направо от дъгата. Гледал момъкът, гледал и от устата му се отронило:

— Брей, че хубост! Защо ли на будно светът е по-сивкав?

И тогава чул глас, който сякаш извираше с водата:

— Това не е сън. Ти виждаш.

— Какви ли чудесии не стават по сънищата! — засмял се момъкът за пръв път, откакто се случила бедата. После затворил очи и помислил, че заспива на сън. След много ли, след малко ли, ги отворил и отново видял същите безкрайни гори, а на камъка до извора стояла пак пеперудата.

— Ама че дълъг сън — измърморил той.

И пак чул, сякаш изпод водата:

— Това не е сън. Напълни с вода кесията си и тръгвай след мене.

Чака ни работа.

Момъкът още не можел да се свести на земята ли е, или на небето, но за всеки случай извадил кесията от свински мехур. Като я напълнил, пеперудата хвъркнала и той тръгнал след нея.

Вървели напреко през гори и дерета. Чак надвечер стъпили на коларски път. Не след дълго залаяли кучета. Наближили село. В самия му край тъмнеела воденица, а на прага ѝ седи воденичарят.

— Добра вечер — рекъл момъкът.

Воденичарят вдигнал глава — видял някакъв дрипльо със свински мехур в ръката и нищо не казал.

— Дошъл съм на помощ, а ти се досвидя и едно „добра вечер“ — подхванал момъкът кротко. — Но нищо. Да оправям воденицата, че имам и друга работа.

Доста майстори се били източили, но толкова дрипав и наперен не бил идвал, та воденичарят само зинал и тръгнал след него. Едва

стигнали камъните и те промлели. Стопанинът съвсем се пищисал. Хукнал нанякъде и се върнал с една кесия, досущ като кесията на малкия брат — топчеста, чак ще се пръсне. Взел я момъкът и си рекъл: „Брей, че темерутин! Думите му по-скъпи от жълтиците.“

А навън вече било нощ. В прозорците присветвали пламъчета. И на плета нещо светело. Приближил братът. Гледа — пеперудата. Тръгнал след нея. Цяла нощ не спрели. И все му се чинело, че върви по пътека — нито се спънал, нито допрял до нещо. Но дали стъпвал по земята, не се виждало. Даже месечина нямало. Светела само пеперудата.

Така и не усетил кога е задрямал. Събудил се на един мегдан. Край него — зид с порти до небето. До портите двама стражници. А зад зида — петел кукурига. Докато се поогледа, заприиждал народ — млади, стари, дрипави, нагиздени... Заприщили мегдана и все за някаква царска дъщеря приказват. По едно време се чул тропот на копита.

— Ва-арда-а! Сторете път на доктора! — викал някой оттатък тълпата. — Ва-а-арда-а-а!

Народът се люшнал и се разцепил на две. Зачаткали копита. Момъкът се запровирал — по колата, по колата, и стигнал портите.

— Ей, ти, със скъсаните цървули! — ревнол единият от стражниците. — Къде се вреш? Това не ти е хан, а царски дворец.

— Знам. Нали за това съм дошъл. Да лекувам царската щерка от...

— От главоболието! — ревнол още по-силно стражникът.

— Тя, главата сама ще й мине, като излекувам бра...

Глъчката край тях изведнъж секнала. Мълвяло се, че зад зида вече паднали няколко глави, защото изrekli името на болестта.

— Млък! Или отиваш в зандана — просъскал пазвантина в самото ухо на момъка.

— Добре де, от главоболието — съгласил се той.

А онзи го попитал, пак на ухо:

— Откъде знаеш, че не е главоболие?

— Не мога да ти кажа откъде, но знам, че тя има бра...

— Не! Не! Не искам да знам! — вдигнал ръце стражникът. — А ти се махай или те пращам в зандана.

— Как в зандана?! Знаеш ли колко път съм бил, за да я излекувам от брад... — викнал момъкът, но не можал да довърши, защото му затиснали устата и го бутнали зад портите.

А там един още по-главен стражник му рекъл:

— Понеже нашият цар е милостив, сега, дрипльо, ще гниеш в тъмница. А ако назовеш името на болестта, увисваш на бесилката.

— Но няма да съм сам. Ти ще си вторият. А онзи, който чуе името от тебе, ще е трети... И така ще се навържем, че да не остане въже в царството. Я по-добре да се спогодим.

— Какво предлагаш? — наострил уши стражникът.

— Предлагам това — и братът извадил кесията на воденичаря.

Очите на стражника станали дважд по-големи. Пресегнал към жълтиците едната си ръка, а с другата махнал към портата и рекъл:

— Добре. Върви си. И не си ме виждал!

— Слушай, друже! Не съм бил този път, за да си поприказвам с теб и да се върна. Намери ми господарски дрехи, качи ме в докторска кола и торбата ще е твоя.

— Да си сложа главата в торбата?! — възкликнал стражникът и се дръпнал уплашен.

— Всяко имане си има цена. Но излекувам ли брадавиците...

— Край! Загинах... — пребледнял главният стражник и се хванал за главата.

— Не си загинал. Аз само знам, че знаеш болестта. Но вече нямаш избор.

Не минал час и пред вратите на двореца спряла кола. Стражникът измерил от главата до петите поредния доктор — сърма, сърма, злато, сърма, сърма, хоп — скъсани цървули. Ръката му вече вадела сабята. А докторът най-спокойно се навел и прошепнал:

— Царската дъщеря има брадавици.

Стражникът примигал, примигал, па се озърнал и прибрал сабята. Въвел момъка в тъмна стая. Хлопнал вратата след него и си рекъл: „Без друго ще се мре. Пък може да я излекува?“ А братът си помислил: „Надхитри ме!“ Седнал на пода и зачакал да разбере какво ще го правят. Момински глас го извадил от мрачните мисли.

— А-а, приличам повече на жаба, отколкото на царска дъщеря!

— Не се отчайвай — рекъл момъкът съвсем тихо, за да не я уплаши.

— Но кой си?!

— Брат по неволя. Дошъл съм да те отърва. Но знай, девойко, че нищо не е само наше. И най-голямото богатство, и здравето, и красотата са дарове. И да ги пазим, а не да ги въртим кат' бич, ни повелява скромността. Най-верният им страж е тя.

— Да-а... Мислих, мислих в тъмнината за себе си, за красотата. Триж прав си, братко. Но кажи как погледите на тълпата да понеса след красотата? Урок е, знам, това за мене, но не по сили — страшно време. И все едно била съм просяк, отшелник, скитник, бито куче, във тези дни откак се случи.

— Урокът свърши, сестро мила. Владея чудодейна сила. Ще върна прежния ти лик, но не забравяй нито миг, че беше скитник, просяк, куче и на какво те то научи...

Така си говорели в тъмното, сякаш четели по книга. Пред вратата стражникът треперел за кожата си. А оттатък портите една беззъба бабка фъфлела на скитника до нея:

— Тоя тофтоф ше пафи пофеше от пшешишня. Тано има шъшмет момишето, ше и аш пяф шушафиша шато нея, а шега на...

— А дано я излекува — рекъл скитникът и се прекръстил три пъти, — че и ние да се наядем като хората.

В това време загърмели топове.

— Пошке и фойна ли ше пошна?! — мърморела бабката и се кръстела ситно-ситно.

А царският глашатай забил барабана и викнал:

— По случай оздравяването на дъщеря му, Негово величество царят опрощава всички дългове и отменя смъртната казън. Да живее царят!

— Да живее царят! Да живее... — се носело от всички страни.

— Шмъшна шашън... шмъшна шашън. Та шифее, та шифее... — повтаряла бабката уплашено.

А скитникът извадил от една дупка в шапката си лъжица и започнал да я търка в ръкава.

Дълго се точили тържествата в двореца и пред него. А когато утихнали и по мегдана се въргаляли само въглени и оглозгани кокали, от портите излязла царската кола. В нея седял момъкът. Само че бил тъй пременен, та мязал повече на царски син, отколкото на селянин. Зад колата се точел керван от двайсет и шест магарета и трийсет

конника вардяни. Когато стигнали в селото и спрели пред къщата, малкият брат тъкмо чакал двама търговци и кроял как да ги излъже. Като чул тропот, излязъл навън, ухилил се до уши, разперил ръце... Но вместо търговците, гледа — брат си. И той го гледа! Завтекъл се малкият, прегърнал батя си, все едно нищо не е било, а очите му в кервана.

— Е, братко — рекъл големият като останали сами, — сега вече сме заможни и няма нужда да лъжеш.

— Но как спечели тая стока?!

— Ако ти кажа, обещавай ми, че няма да ламтиш за още!

— Добре де, казвай!

И големият разказал какво му се случило, след като ослепял. Още докато слушал, малкият вече бил решил, че ще отиде при дървото. Стъмнило се. В прозорците замъждукали пламъчета. А когато и последното угаснало, една сянка се запромъквала край плетищата. Това бил малкият брат. Тъкмо се покатерил на дървото и пристигнали дяволите.

— Още една лоша новина — започнал тарторът. — Царската дъщеря подари наметката си на една беззъба просякиня.

— Знам — казал един от дяволите. — Аз бях там и подшушнах на дриплъто до мен да я открадне, но той рече: „Махни се, Сатана!“ — и аз си тръгнах.

— Само ти си издал нашите тайни! — обърнал се тарторът към онзи, дето все не можел да направи дяволия. — Откакто те бихме, светът го удари на добрини.

— Какво говориш! — възнегодувал набеденият. — Може и да съм некадърен, обаче съм си дявол. Навярно някой е подслушвал. Това дърво е с толкоз гъста шума, че като нищо може да се скрие.

— Прав си — съгласил се тарторът. — Виж! Покачи се!

— Не той! — скочил един от дяволите. И продължил вече от клоните: — Какъвто си е къпав, наместо дяволия, ще направи магария. Я! Тук наистина се крие някой. Звяр ли е — с късмет е, но човек ако е...

Ето как се погубил малкият брат. А дяволите така и не разбрали, че са затрили най-големия мошеник и се чудели защо светът тръгнал към още по-добро.

Издание:

Иванка Д. Дюлгерова. Приказки от стария сандък

Българска. Второ издание

Светлин П. Василев, художник

ИК „КОЛУМБ ’92“, София, 1995

ISBN: 954-8012-07-3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.